

Comparative Study of the Educational Program of Military Nursing in Iran, USA, India

Hamidreza Gholami ¹, Zohreh Vafadar ^{2*}

¹ Nursing PhD Student, Nursing Faculty, Committee Research Student, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran

² Associate professor, Health Management Research Center, Medical-Surgical Group, Nursing Faculty, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Received: 24 June 2020 Accepted: 7 October 2020

Abstract

Background and Aim: In order to promote military nursing education in Iran, it is necessary to conduct comparative studies and use the strategies experienced in universities in other countries. The present study has a descriptive and comparative comparison of military nursing education programs in three countries: Iran, the United States and India.

Methods: A comparative and descriptive-analytical study was conducted in 2020. Data were collected by searching the Internet in military universities of Iran, USA and India, with the keywords of military nursing, nursing education, curriculum and reviewing the history and curriculum elements of these universities. Beredy model was used for comparative study and the educational systems were analyzed in four stages of description, interpretation, proximity and comparison.

Results: Military nursing education systems in all three countries are based on the basic knowledge of the nursing profession and are presented with a military approach. Its main structure includes vision, mission, goals, admission criteria, training strategies and student evaluation. The mission of the educational program in India and Iran is based on providing humanitarian services in critical situations and the health of human societies, but in the United States it is based on global excellence and leadership. The predominant approach in the curriculum in the United States and India is to pay attention to cultural differences, teamwork and team-based training, providing optional units and flexibility of training units, but in Iran is the development of professional and Islamic ethics, individual-centered training, and development organizational capabilities. In the United States and India, specialization in military nursing is tailored to the needs of the air, naval, and ground forces, but in Iran, military nursing training is more general and more responsive to crisis and war situations.

Conclusion: Based on the findings, the military nursing training program in Iran has high quality and scientific validity in the theoretical dimension, but in terms of student admission, educational needs assessment, development of learner competency assessment tools, accreditation of educational content and specialization (appropriate to the needs of air, naval and ground units) needs to be revised, improved and upgraded.

Keywords: Curriculum, Military Nursing, Iran, India, USA.

مطالعه تطبیقی برنامه‌های آموزش پرستاری نظامی در کشورهای ایران، آمریکا و هندوستان

حمیدرضا غلامی^۱، زهره وفادار^{۲*}

^۱ دانشجوی دکتری تخصصی پرستاری، دانشکده پرستاری، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله، تهران، ایران

^۲ دانشیار، مرکز تحقیقات مدیریت سلامت، گروه داخلی-جراحی، دانشکده پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله، تهران، ایران

چکیده

زمینه و هدف: جهت ارتقا آموزش پرستاری نظامی در ایران، انجام مطالعات تطبیقی و بهره‌گیری از راهبردهای تجربه‌شده در دانشگاه‌های سایر کشورها امری ضروری است. پژوهش حاضر به مقایسه توصیفی و تطبیقی برنامه‌های آموزش پرستاری نظامی در سه کشور ایران، آمریکا و هندوستان پرداخته است.

روش‌ها: مطالعه تطبیقی و توصیفی-تحلیلی در سال ۱۳۹۹ انجام شد. داده‌ها با جستجوی اینترنتی در دانشگاه‌های نظامی ایران، آمریکا و هندوستان، با کلیدواژه‌های پرستاری نظامی، آموزش پرستاری، برنامه درسی و با مروری بر تاریخچه و عناصر برنامه درسی این دانشگاه‌ها جمع‌آوری شد. جهت انجام مطالعه تطبیقی از الگوی Beredy استفاده شده و نظام‌های آموزشی مورد مطالعه در چهار مرحله توصیف، تفسیر، هم‌جواری و مقایسه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: نظام‌های آموزشی پرستاری نظامی در هر سه کشور، با اتکا بر دانش پایه‌ای حرفه پرستاری و با رویکردی نظامی ارائه می‌شود، ساختار اصلی آن شامل چشم‌انداز، رسالت، مأموریت، اهداف، ضوابط پذیرش، راهبردهای آموزش و ارزشیابی دانشجویان است. مأموریت برنامه آموزشی در هندوستان و ایران مبتنی بر ارائه خدمات انسانی در موقعیت‌های بحرانی و سلامت جوامع بشری است، ولی در آمریکا مبتنی بر برتری و رهبری جهانی است. رویکرد غالب در برنامه آموزشی در آمریکا و هندوستان توجه به تفاوت‌های فرهنگی، عملکرد تیمی و آموزش تیم محور، ارائه واحدهای اختیاری و منعطف بودن واحدهای آموزشی است ولی در ایران توسعه اخلاق حرفه‌ای و اسلامی، آموزش فرد محور، آموزش‌های متمرکز و توسعه توانمندی‌های سازمانی است. در آمریکا و هندوستان تخصصی سازی در پرستاری نظامی متناسب با نیازهای نیروهای هوایی، دریایی و زمینی انجام می‌شود ولی در ایران، آموزش پرستاری نظامی به صورت کلی و بیشتر در جهت پاسخگویی به موقعیت‌های بحرانی و جنگی است.

نتیجه‌گیری: بر اساس یافته‌ها، برنامه آموزشی پرستاری نظامی در ایران در بُعد نظری کیفیت و اعتبار علمی بالایی دارد، ولی در ضوابط پذیرش دانشجویان، نیازسنجی آموزشی، توسعه ابزارهای سنجش شایستگی‌های فراگیران، اعتبارسنجی محتواهای آموزشی و تخصصی‌سازی (متناسب با نیازهای یگان‌های هوایی، زمینی، دریایی) نیاز به بازنگری، اصلاح و ارتقاء دارد.

کلیدواژه‌ها: برنامه آموزشی، پرستاری نظامی، ایران، هندوستان، آمریکا.

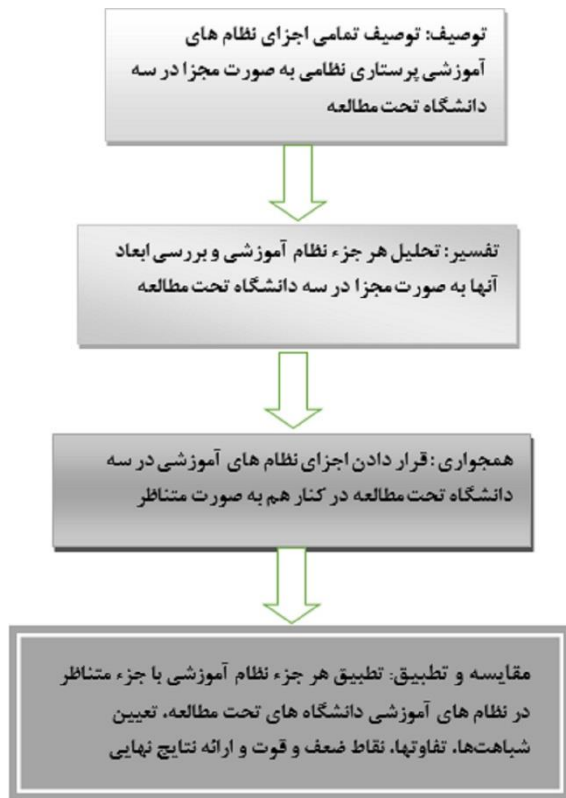
مقدمه

آموزش پرستاری نظامی در دهه های اخیر، با توجه به گسترش بحران های جهانی در حال توسعه و پیشرفت است. پرستاران نظامی به عنوان بزرگ ترین گروه حرفه ای درمانی، در خط مقدم پاسخگویی به بحران قرار دارند، چنانچه آمادگی قبلی برای این شرایط را نداشته باشند، پیامدهای نامطلوبی را در حوزه سلامت به همراه خواهد داشت. متاسفانه مطالعات اخیر نشان می دهد پرستاران از آمادگی مطلوبی جهت پاسخگویی به بحران برخوردار نبوده و یکی از عوامل مؤثر در این زمینه، ناکارآمدی در ارائه آموزش های مناسب و مؤثر برای پرستاران نظامی است (۱). تربیت پرستار نظامی یکی از مهم ترین اولویت های آموزش عالی در عرصه ی بین المللی است، قدمت این رشته در برخی کشورها نظیر آمریکا به صد سال نیز می رسد. در آمریکا پرستاران نظامی شامل گروهی از پرستاران متخصص در مراقبت و مأموریت های ویژه و مدیریت بحران بوده، و به عنوان یک گروه مستقل پرستاری دارای رتبه نظامی و یونیفرم بوده و عضو اصلی در نیروی دریایی، زمینی، هوایی و پاسگاه ساحلی هستند (۲،۳). پرستاری نظامی از نظر آموزشی به توانمندسازی فراگیران در ارائه خدمات مراقبتی و درمانی به مصدومین و بیماران در شرایط بحران، حوادث غیرمترقبه و جنگ ها اطلاق می شود (۴). هدف از تربیت پرستار نظامی، حفظ آمادگی در برابر حوادث، بلایا، فوریت ها و آسیب های ناشی از آن است. پرستاران نظامی بایستی دارای توانمندیهای فراتر از پرستاران بخش های درمانی شهری بوده تا بتوانند در شرایط خاص و موقعیت های بحرانی، جنگ ها، بلایای طبیعی و غیرطبیعی، بهترین خدمات را متناسب با دانش روز ارائه دهند (۵). بهره گیری از رویکردهای آموزشی متفاوت برای تربیت پرستاران نظامی که قادر باشند در وقایع بحرانی، در شرایط محیطی سخت بدون تجهیزات معمول پزشکی و قابل انتظار یا الزامات اساسی برای زندگی همراه با تهدید امنیتی انجام وظیفه کنند، بسیار حایز اهمیت است (۶). سازمان های نظامی بایستی با بهره گیری از رویکردهای آموزشی، پژوهشی و مدیریتی و با اتکا به دانش پایه علم پرستاری، پرستارانی تربیت کنند که قادر باشند در بخش های مختلف فرماندهی بهداشت و درمان، در سطح یگان های عملیاتی و همچنین در بیمارستان های نظامی شهری و صحرایی و در میادین جنگ به ارائه مراقبت پرداخته و با سایر نیروهای نظامی در عرصه های مختلف بحران هماهنگ باشند. دانش آموختگان این رشته باید از سلامت کامل جسمی - ذهنی و روحی برخوردار بوده تا بتوانند با فراگرفتن علوم متنوع، کاربرد آن ها را در ارتباط با بیمار بیاموزند و همچنین با کسب توانایی های حرفه ای و بهره مندی از دانش روز، خدمات مراقبتی و توانبخشی را جهت تأمین، حفظ و ارتقای سطح سلامت یگان های نظامی ارائه دهند (۷). از این رو بررسی کمی و کیفی برنامه های آموزشی پرستاری نظامی و میزان موفقیت برنامه های آموزشی مذکور در تربیت فراگیرانی با توانمندی ارائه خدمات سلامت نظامی یکی از

چالش های مهم سازمان های آموزش نظامی است. یکی از رویکردهای جاری برای بررسی نقاط ضعف و قوت برنامه های آموزشی، انجام مطالعات مقایسه ای و تطبیقی - تحلیلی نظام های آموزشی در کشورهای مختلف است. در واقع آموزش تطبیقی یکی از پویاترین رشته های علمی است که از آن به عنوان شرط لازم برای طراحی نظام های آموزشی نوین نام می برند، در این روش، تفاوت ها و شباهت های نظام های گوناگون آموزشی بررسی شده، دلایل موفقیت و ناکامی نظام ها مشخص می گردد و از تجارب آنان در توسعه نظام آموزشی استفاده می شود (۸). سازمان های آموزشی برای اینکه بتوانند برنامه درسی باکفایتی را ارائه نمایند، باید آن ها را مرتب در معرض بازنگری و اصلاح قرار داده و به طور پویا متناسب با تحولات روز و تغییر عوامل بیرونی و داخلی، آنها را ارتقاء دهند (۹). نتایج مطالعه مختاری و نظام زاده در مورد مقایسه نظام آموزش پرستاری ایران در مقابل ژاپن نشان داد که نظام آموزشی کشور ما دارای نقاط ضعفی مانند ضوابط پذیرش فراگیران، نظام های اعتباربخشی و ارزشیابی صلاحیت دانش آموختگان داشته و به نظر می رسد استفاده از تجربیات کشورهای موفق و بومی سازی آن، در جهت ارتقای نظام آموزش پرستاری ایران مؤثر خواهد بود (۱۰).

علیرغم اهمیت تدوین دوره های آموزشی مؤثر و کارآمد جهت ارتقاء توانمندی های پرستاران نظامی و نقش بی بدیل پرستاران نظامی در پاسخگویی به انواع بحران ها، متاسفانه شواهد زیادی از ناکارآمدی این برنامه ها در دستیابی به اهداف تعیین شده دیده می شود. ضعف در فرآیند پذیرش دانشجو، محدودیت در محیط های آموزش بالینی مناسب جهت تروما، جنگ های نوین و... عدم بهره گیری از رویکردهای نوین آموزشی در تربیت پرستاران نظامی، فقدان ابزار مناسب جهت ارزشیابی برنامه های آموزشی و شایستگی های فارغ التحصیلان، عدم کفایت فارغ التحصیلان و در مواردی بی انگیزگی، عدم نشاط حرفه ای و ابهام در جایگاه و آینده شغلی دانشجویان، نارضایتی مدیران یگان ها از شایستگی های حرفه ای فارغ التحصیلان، عدم تخصصی سازی در پرستاری نظامی از مهم ترین چالش های برنامه های آموزش پرستاران نظامی در ایران است (۱). این شرایط نیاز به بازبینی و انجام اصلاحات مؤثر و به موقع برنامه های آموزشی دارد، هرگونه غفلت و کوتاهی در تربیت پرستاران نظامی می تواند پیامدهای جبران ناپذیری را به خصوص در مقابله با بحران های پیش بینی نشده به همراه داشته باشد.

از این رو مطالعه مقایسه ای تطبیقی - تحلیلی در رشته پرستاری نظامی در کشورهای ایران، هندوستان و آمریکا انجام شده است. تا با بررسی شباهت ها، تفاوت ها و نقاط قوت و ضعف و دستاوردهای هر نظام آموزشی و ارائه پیشنهاد های کاربردی، به تدوین کنندگان برنامه های آموزشی پرستاری نظامی و توسعه دوره های آموزشی مذکور کمک کرد. هندوستان و آمریکا دارای

نمودار-۱. مراحل تطبیق نظام های آموزشی مبتنی بر الگوی Beredy

نتایج

ساختار برنامه درسی پرستاران نظامی در کشورهای تحت مطالعه شامل بخش های مختلف: تعریف برنامه، ارزش ها، رسالت، چشم انداز، اهداف و قابلیت های مورد انتظار، نقش ها و وظایف فارغ التحصیلان، الزامات پذیرش و مشخصات دوره است که در جدول ۱- و جدول ۲- ارائه شده است. در بررسی ساختار برنامه ها، تحلیل و مقایسه آنها موارد زیر مهم به نظر می رسد: هدف از برنامه های کلان آموزش پرستاری، تربیت پرستارانی توانمند است که در محیط های نظامی و بالینی تغییر مثبت ایجاد کرده و در راستای ارتقای کیفیت زندگی و سلامت افراد، خانواده ها، گروه های نظامی و ارتقای مهارت های حرفه ای قدم بردارند. رسالت اصلی آموزش در هر سه کشور تأکید بر پیشرفت علمی و حرفه ای، کمک به ساختار علمی رشته، انجام طرح های پژوهشی، فراهم نمودن زمینه های پیشرفت و اتخاذ تصمیم برای تغییرات توسعه ای در این رشته است. نحوه گزینش دانشجویان در هر سه کشور با پذیرش در آزمون ورودی هست. در ایران پذیرفته شدگان دارای مدرک کارشناسی پرستاری و عضو نیروهای مسلح بوده و در آزمون سراسری دوره تحصیلات تکمیلی شرکت می کنند. با توجه به این که رشته پرستاری نظامی به افراد علاقه مند با توانایی ویژه نیاز دارد، پروتکل پذیرش بایستی مورد بازبینی قرار گرفته و مصاحبه به عنوان بخشی از فرآیند پذیرش شامل ارزیابی آمادگی، انگیزه، تعهد حرفه ای، کفایت جسمی و روحی روانی انجام شود.

قدیمی ترین و بیشترین مراکز آموزش پرستاری نظامی بوده و هزاران پرستار نظامی از مراکز آنها فارغ التحصیل شده اند.

روش ها

مطالعه تطبیقی حاضر از نوع توصیفی - تحلیلی و با استفاده از روش معروف Gorge Z. Beredy در سال ۱۳۹۹ انجام شد. مطالعات تطبیقی، فرآیندی تحقیقی هستند که در آن دو یا چند پدیده در کنار هم قرار می گیرند، که ضمن توصیف دقیق هر یک، وجوه اختلاف و تشابه آنها تبیین و تجزیه و تحلیل می شود (۱۱، ۱۲). روش بردی شامل چهار مرحله: توصیف (Description)، تفسیر (Interpretation)، همجواری (Juxtaposition) و مقایسه (Comparison) است. در مرحله توصیف، تمامی بخش های نظام آموزشی پرستاری نظامی در کشورهای تحت مطالعه به تفصیل نوشته و توصیف شدند، در مرحله تفسیر، هر جزء از نظام آموزشی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و سپس در مرحله همجواری، جهت ایجاد چهارچوبی برای مقایسه شباهت ها و تفاوت ها و نقاط ضعف و قوت، اجزای هر نظام آموزشی در جداولی، به طور متناظر در کنار هم قرار داده شدند، به عنوان مثال چشم انداز، رسالت، اهداف از هر سه نظام آموزشی در کنار هم قرار گرفته، در مرحله نهایی مقایسه و تطبیق انجام و یافته ها در قالب جداول مقایسه ای ارائه شدند (۱۳) (نمودار-۱).

دلیل انتخاب دانشکده های پرستاری در آمریکا و هندوستان برای این مطالعه، قدمت، گستردگی و بزرگی از لحاظ نیروی انسانی، پراکندگی در نقاط مختلف جهان، تجهیزات و توانمندی های پرستاران نظامی در این کشورها و حجم بالای فارغ التحصیلان بوده است. جمع آوری اطلاعات با جستجو در برنامه آموزشی دوره های پرستاری نظامی در پایگاه اطلاعاتی دانشکده های پرستاری کشورهای مذکور صورت پذیرفت (تمامی داده ها، مطالبی هستند که دانشکده های منتخب در سایت خود برای عموم انتشار داده اند). ابتدا هر یک از این برنامه های آموزشی منتخب جمع آوری گردید و به فارسی روان ترجمه شد، سپس اجزای مختلف برنامه آموزشی در آنها شناسایی، بررسی و تجزیه و تحلیل شده و اطلاعات در قالب جداول مقایسه ای برای هر یک از عناصر برنامه های آموزشی شامل چشم انداز، مأموریت، رسالت، اهداف، قابلیت های مورد انتظار، نقش ها و وظایف فارغ التحصیلان، الزامات پذیرش، مشخصات کلی دوره، راهبردهای آموزشی و ارزشیابی تنظیم گردید. در نهایت براساس این تشابهات و تفاوت ها، مقایسه و پیشنهاد های کاربردی برای بهبود بخشیدن به هر یک از عناصر برنامه آموزشی ایران ارائه شد. در این پژوهش جامعه آماری، اسناد و مدارک برنامه درسی پرستاری نظامی در کشورهای مورد مطالعه است.

بهداشت تغذیه در مراکز نظامی و میدان‌های نبرد، امداد و انتقال، تخلیه مجروحین، فوریت‌ها در جنگ، بهداشت روانی در جنگ، آشنایی با جنگ‌های نامتقارن طبقه‌بندی می‌شود. تعداد کل واحدها این رشته ۳۲ واحد در دو گروه دروس پایه ۷ واحد، دروس اختصاصی ۲۱ واحد و پایان‌نامه ۴ واحد است. دروس پایه شامل اخلاق پرستاری و روابط حرفه‌ای، نظریه‌ها، الگوهای پرستاری و کاربرد آن‌ها، مدیریت خدمات پرستاری در بحران، روش تدریس و برنامه‌ریزی آموزشی و دروس اختصاصی عبارتند از: مقدمه‌ای بر تروما، پرستاری در تروما، روان پرستاری در بحران، پرستاری در جنگ نوین، امداد و انتقال مصدومین، پرستاری و بهداشت در بحران و پایان‌نامه شامل می‌شود، دانشجویان ۵۰ ساعت کار عملی، معادل ۲ واحد در صحنه جنگ شبیه‌سازی شده، صحرا، فضای باز رودخانه‌ای، انتقال هوایی مصدومین و خلاقیت و ابتکار عمل پرستاری در صحنه را نیز می‌آموزند (۱۴، ۱۵).

۱- دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله (عج): رشته پرستاری نظامی با مقطع کارشناسی ارشد پرستاری با گرایش نظامی از سال ۱۳۸۳ به صورت داخلی و سال ۱۳۹۱ از کنکور سراسری دانشجو می‌پذیرد. این دانشگاه به دلیل ماهیت نظامی بودن و براساس رسالت، توسعه طب نظامی را در سرلوحه فعالیت‌های خود قرار داده است (۱۵).

۲- دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ارتش جمهوری اسلامی ایران: دانشکده پرستاری ارتش نیز با پذیرش دانشجو در مقطع کارشناسی ارشد پرستاری نظامی در سال ۹۰-۱۳۸۹، گام‌های مؤثری در جهت توسعه آموزش و تربیت نیروهای متخصص برداشته است. در این دانشکده دوره‌های کارشناسی پرستاری نیز برگزار می‌شود. رسالت و مأموریت دانشکده پرستاری، آموزش و تربیت دانشجویان پرستاری و انجام پژوهش‌های علمی و بالینی در گروه‌های مختلف پرستاری اعم از پرستار عمومی، پرستار نظامی، پرستار پرواز و پرستار دریایی و زیرسطحی به منظور تأمین کارکنان کادر پرستاری موردنیاز است (۱۴).

توصیف: اهداف و مأموریت‌ها رشته پرستاری نظامی در آمریکا

پرستاری ارتش آمریکا به‌طور رسمی در سال ۱۹۰۱ توسط کنگره تأسیس شده است. همه اعمال، برنامه‌ها و وظایف پرستاران نظامی باید در جهت ترویج سلامت و پشتیبانی از کارکنان ارتش و خانواده‌های آنان، بازنشستگان و مجروحین جنگی انجام شود. پرستاران نظامی زن و مرد در پایگاه‌های نظامی، بیمارستان‌های نظامی، کلینیک‌ها و همچنین در سایر بیمارستان‌ها یا مراکز درمانی در کنار سایر نیروهای نظامی در حوادث طبیعی یا زمان جنگ مشغول به کار می‌شوند و هم‌زمان با انجام وظیفه، در طرح‌های پژوهشی نیز شرکت می‌کنند. تحصیلات و تمامی خدمات جهت دانشجویان رایگان بوده و شغل پرستار نظامی، دارای جایگاه خاص

با توجه به الگوی این پژوهش در مرحله اول به توصیف رشته پرستاری نظامی در دانشگاه‌های سه کشور پرداخته و در ادامه به تفسیر، هم‌جواری و مقایسه در کشورهای مورد مطالعه می‌پردازیم.

توصیف: اهداف و مأموریت‌ها رشته پرستاری نظامی در ایران

پرستاران نظامی به‌عنوان یک عضو اصلی گروه مدیریتی بحران نقش اساسی در مقابله با حوادث دارند. اصولاً عواملی که باعث تمایز نیروهای نظامی از دیگر سازمان‌ها شده مأموریت خطیر دفاع از امنیت است که دارای برخوردهای جدی‌تر نسبت به محیط‌های دیگر است. رشته پرستاری نظامی شاخه ویژه‌ای از رشته پرستاری است که به‌منظور ارائه خدمات حمایتی و مراقبتی به مصدومین و بیماران در شرایط بحران، حوادث غیرمترقبه، جنگ و تأسیس شده است. پرستاران شاغل در بیمارستان‌های نظامی در معرض استرس‌های مخصوص محیط‌های نظامی نظیر محدودیت آزادی‌های فردی، پاسخگویی در مقابل رفتارهای انجام‌شده، انتظار و نگرانی از لحظه وقوع حادثه و رویارویی و مداخله در بحران‌ها قرار دارند. نقش‌های پرستار نظامی به حوزه مأموریتی بستگی داشته و مهم‌ترین آن‌ها نقش مراقبتی و ارائه مراقبت پرستاری در بیمارستان‌های صحرایی، ارائه مراقبت‌های پرستاری در مراکز درمانی و پست امداد در منطقه، امداد و انتقال مجروحین و ارائه مراقبت‌های پرستاری و مدیریت مصدومین ناشی از عوامل شیمیایی، میکروبی و هسته‌ای، پرستاری پرواز در انتقال هوایی، پرستاری در نیروی دریایی و زیرسطحی، ارائه مراقبت بهداشت روانی در جنگ طراحی و برنامه‌ریزی دوره‌های آموزشی پرستاری و انجام پژوهش‌های مرتبط در راستای نیازسنجی مدون و علمی، سرپرستی بخش‌های اورژانس، ویژه، داخلی و جراحی در مراکز درمانی در مواقع بحران و عادی، بهداشت تغذیه در مراکز نظامی و میدان‌های نبرد، بخش‌های مختلف فرماندهی بهداشت و درمان نیروهای مسلح است (۱۴، ۱۵).

دانشگاه‌های پذیرش پرستاری نظامی در ایران

در حال حاضر در دو دانشگاه علوم پزشکی ارتش و بقیه‌الله (عج)، برنامه درسی رشته پرستاری در مقطع کارشناسی با دانشگاه‌های غیرنظامی کاملاً مشابه بوده و پذیرش از طریق کنکور سراسری انجام می‌شود و دانشجویان فقط در دوره‌های آمادگی نظامی شرکت می‌کنند ولی در چند سال گذشته، پذیرش در مقطع کارشناسی ارشد پرستاری با گرایش نظامی و از طریق کنکور سراسری انجام می‌شود. برنامه تدوین‌شده پرستاری ارشد نظامی به دو بخش برنامه آموزش نظامی و پرستاری در جنگ و بحران تقسیم می‌شود، برنامه آموزش پرستاری در جنگ و بحران نیز به اجزاء مراقبت، درمان و مدیریت مصدومین ناشی از عوامل شیمیایی، میکروبی و هسته‌ای، پرستاری پرواز و زیرسطحی،

خدمت به‌عنوان شهروندان جهانی است (۲۱). ۶- دانشگاه چمبرلین (University chamberlein)، این دانشگاه برای اولین بار با نام مدرسه پرستاری دیکونز در سال ۱۸۸۹ در سنت لوئیس ایالت میزوری ایالات متحده، تأسیس شد. چمبرلین دارای سابقه‌ای ۱۳۰ ساله در تربیت پرستارانی کارآمد و عضو جامعه نظامی بوده، مدرک پرستاری نظامی را در حدود ۳ سال ارائه می‌دهد در این مدت دانش‌آموزان سه دوره ویژه نظامی را طی می‌کنند (۲۲).

توصیف: اهداف و مأموریت‌های پرستاری نظامی در هندوستان

خدمات پرستاری نظامی هندوستان بخشی از خدمات پزشکی نیروهای مسلح ارتش هندوستان است که برای اولین بار در زمان پادشاهی انگلیس در سال ۱۸۸۸ تشکیل شد. پس از جنگ جهانی اول در اکتبر سال ۱۹۲۶، خدمات پرستاری، بخش ثابتی از ارتش هندوستان شده و پس از استقلال هندوستان در سال ۱۹۵۰، با صدور دستورالعمل‌های ارتش، خدمات پرستاری نظامی به‌طور رسمی شکل گرفت. از بعضی جهات، حرفه پرستاری نظامی بسیار شبیه به حرفه پرستاری شهری اما از بسیاری از جهات نیز متفاوت است. به‌عنوان مثال، به جای مراقبت از بیماران غیرنظامی در مکان‌های امن در بیمارستان، پرستاران نظامی از شاغلین و بازنشستگان نیروهای مسلح، در شرایط بسیار خطرناک مراقبت می‌کنند. تمامی اقدامات و وظایف پرستاران نظامی باید در جهت ارتقاء سلامتی نیروهای نظامی و خانواده‌های آن‌ها باشد. پرستاری نظامی در ارتش هندوستان در دوره کارشناسی پرستاری یک دوره ۴ ساله است که توسط کالج‌های پرستاری خدمات پزشکی نیروهای مسلح ارائه می‌شود. در حال حاضر برای پرستاری نظامی فقط از زنان پذیرش دارند، انتخاب نامزدها از طریق آزمون کتبی و مصاحبه انجام می‌شود. آزمون ورودی شامل مباحث زبان انگلیسی، زیست‌شناسی، فیزیک، شیمی و هوش عمومی است (۲۳).

دانشگاه‌های پذیرش پرستاری نظامی و شرایط تحصیل در هندوستان

۱- دانشکده پرستاری ارتش هندوستان: جلاندرکانت (ACN Jalandhar Cantt): توسط شورای مشاوره پرستاری هندوستان و دانشگاه علوم پزشکی بابا فرید (Baba Farid) تأیید شده و از دستورالعمل‌ها و برنامه‌های درسی این شورا پیروی می‌کند. در این دانشکده از امکانات پیشرفته‌ای با حفظ بالاترین استانداردهای آموزش پرستاری با توسعه مهارت‌های تدریس و نظارتی در پرستاری، مراقبت‌های بهداشتی و مدیریت در بیمارستان‌ها از طریق یک رویکرد نوآورانه و عملی برای ارائه خدمات به جامعه استفاده می‌کند (۲۳).

۲- مؤسسه پرستاری ارتش Guwahati: مؤسسه پرستاری ارتش، گوآواتی تحت نظارت انجمن آموزش بهزیستی ارتش در

آموزشی و ارتقاء، همچنین احترام اجتماعی قابل ملاحظه‌ای است. دانشجویان می‌توانند تا دکتری ادامه تحصیل دهند. بسیاری از پرستاران این فرصت را دارند که در نقش‌های تخصصی مانند پرستاری بالینی، پرستار پرکتیشنر و متخصص پرستاری بیهوشی فعالیت کنند (۱۷، ۲۰۱۶).

تعدادی از دانشگاه‌های پذیرش پرستاری نظامی و شرایط تحصیل در آمریکا

دانشگاه نظامی آمریکا که در سال ۱۹۹۱ تأسیس شده، بخشی از سیستم دانشگاه دولتی آمریکا است که توسط کمیسیون آموزش عالی تأیید شده است. امروزه این دانشگاه یکی از بزرگ‌ترین ارائه‌دهندگان آموزش عالی است با بیش از ۱۹۰ برنامه دانشگاهی با کیفیت، که به صورت آموزش نظامی و عمومی حضوری و مجازی، در دسترس و مقرون‌به‌صرفه و دانشجو محور، به دانشجویان در سراسر جهان خدمات ارائه می‌دهد و دانشجویان را برای ارائه خدمات نظامی و رهبری در سطح ملی و بین‌المللی آماده می‌کند (۱۷، ۲). تعدادی از دانشگاه‌هایی که پذیرش پرستاری نظامی دارند شامل ۱- دانشگاه دیوک (Duke): در کارولینای شمالی قرار دارد و دارای بسیاری از دوره‌های آنلاین در رشته کارشناسی ارشد و دکترای بالینی پرستاری با پذیرش شاغلین ارتش و مجروحین جنگی که تمایل به شرکت در دوره‌های آموزش تحصیلات تکمیلی هستند می‌باشد (۱۶، ۱۷). ۲- دانشگاه ایالتی اوهایو (Ohio state): از شاغلین ارتش یا مجروحین جنگی پذیرش دارد. دارای بسیاری از دوره‌های آنلاین در رشته کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترای پرستاری است. این خدمات شامل آموزش رایگان است (۱۸). ۳- دانشگاه سین سین ناتی (Cincinnati): در منطقه اوهایو، دانشکده پرستاری سین سین ناتی به دلیل برنامه‌های آموزشی کارشناسی، کارشناسی ارشد و آنلاین از بهترین مدارس پرستاری در سراسر آمریکا است. این دانشکده از مجروحین جنگی پشتیبانی می‌کند. چشم‌انداز و مأموریت دانشگاه سین سین ناتی به‌عنوان یک دانشگاه برتر، عمومی، تحقیقاتی، یادگیری مبتنی بر تجربه و تحقیق در خدمت مردم اوهایو، ملت و جهان است (۱۹). ۴- دانشگاه نوادا - لاس‌وگاس (Nevada-Las): در رشته پرستاری بسیاری از دوره‌های تحصیلات تکمیلی و کارشناسی ارشد، با تأکید بر آموزش پرستار، دکترای پرستاری را به‌صورت آنلاین برگزار می‌کند، پشتیبانی از مجروحین جنگی و خانواده‌های نظامی نیز بر عهده دارد (۲۰). ۵- جورجیای جنوبی (Georgia Southern University): بزرگ‌ترین و جامع‌ترین مرکز آموزش عالی در جنوب آتلانتا با ۱۴۱ برنامه در مقاطع لیسانس، کارشناسی ارشد و دکترا است. جورجیا جنوبی با داشتن سه پردیس فعال، محیط دانشگاهی جذاب را ارائه می‌دهد که یادگیری، کشف و رشد شخصی را ترغیب می‌کند. برنامه‌های معتبر دانشگاه ملی جورجیا جنوبی، تربیت دانشمندان با توانمندی‌های متفاوت، برای رهبری و

سال ۲۰۰۶ تأسیس شده است. این موسسه دوره چهار ساله را برای اعطای مدرک لیسانس پرستاری تحت لیسانس دانشگاه علوم پزشکی Mahapurusha Srimanta Sankaradeva با آموزش های نظری و بالینی ارائه می دهد (۲۴).

جدول-۱. مقایسه تحلیلی و تطبیقی چشم انداز، رسالت و مأموریت دانشکده های نظامی ایران هندوستان و آمریکا

هندوستان	آمریکا	ایران
دانشجویان غیرحرفه ای امروز را به متخصصان فردا تبدیل کنیم.	برنامه آموزشی جامع نظامی و دوستانه در سطح جهانی، تمرکز برنامه پرستاری بر رهبری، عملکرد مبتنی بر شواهد در جهت سلامت جامعه، رسیدن به یک رهبر مؤثر، درک چگونگی ایجاد تغییر در پرستاری، متعهد به تعالی دانشگاهی، موفقیت دانشجویی و یادگیری مادام العمر.	با توجه به حادثه خیز بودن کشور ایران و نیاز به نیروهای امداد رسان و متبحر در امر مراقبت از مصدومین در حوادث وجود رشته پرستاری نظامی الزامی است، که علاوه بر جذب نیروهای کارآمد علمی و متبحر در داخل کشور، بستر مناسب جهت جذب و جلب دانشجو از کشورهای منطقه نیز می باشد.
رسالت ما این است که به هر دانش آموز روحیه ای برای خدمت به بشریت الهام کنیم.	بر یادگیری متمرکز هستیم. تئوری را با عمل پیوند داده، محیط یادگیری را فراتر از کلاس قرار داده ایم، ما روی ارتباطات نزدیک با دانشکده ها و دانشجویان متمرکز شده ایم می خواهیم متخصصان توانمند مراقبت های بهداشتی تربیت کنیم که سلامت مردم در سراسر جهان را تغییر دهند.	پرستاران نخستین نیروهای امداد رسان به مجروحین در جنگ ها و بحران ها هستند. آسیب های فراوان انسانی و مصدومیت های ناشی از حوادث غیرمترقبه، همچنین خلأ مدیریتی علمی و مطلوب در جهت ارائه خدمات بهتر در امر امداد رسانی و ارائه خدمات مراقبتی به آسیب دیدگان راه اندازی این رشته و تربیت دانشجو ضروری و مهم به نظر می رسد.
ما در تلاش هستیم تا پرستاران آینده را فداکار تربیت کنیم و توسعه سیستم آموزشی جامع که کلیه جنبه های علوم پرستاری را در بر می گیرد.	ارائه آموزش عالی با کیفیت با تأکید بر آموزش جوامع خدمات نظامی و عمومی ملت با ارائه برنامه های آنلاین مرتبط در دسترس و مقرون به صرفه، که دانشجویان را برای خدمت و رهبری در جامعه جهانی آماده می کند.	ارتقاء کیفیت مراقبت، افزایش بهر موری، آمادگی، پاسخ گویی و ارائه مراقبت های سریع و اصولی در حوادث تروریستی، جنگ، تروما و صدمات حاصله از کاربرد سلاح های غیرمتعارف و حوادث، ارتقاء علم، مهارت حرفه ای، انجام تحقیقات علمی و بالینی، تأمین نیروهای بهداشتی و درمان مورد نیاز یگان های نظامی.

بحث

مورد توجه قرار گیرد و پرستاران نظامی را برای ارائه خدمت در عرصه بین المللی آماده کنند، البته تجربیات موفق حضور پرستاران نظامی ایرانی در جبهه های محور مقاومت بیانگر، ارتقاء توانمندی پرستاران نظامی ایرانی در عرصه بین المللی است ولی بایستی توجه به توانمندی های رهبری و مدیریت در عرصه های بین المللی در برنامه های آموزشی پرستاری نظامی ایران نیز گنجانده شود. در همین رابطه از تفاوت های موجود در زمان پذیرش دانشجو داشتن مدرک معتبر زبان انگلیسی در دو کشور آمریکا و هندوستان برای ورود به رشته پرستاری نظامی است. ولی در ایران تسلط دانشجو به زبان انگلیسی در حد زبان عمومی برای ورود به دانشکده های نظامی کفایت می کند و بسیاری از دانشجویان از مهارت زبانی لازم جهت برآوردن نیازهای علمی و حرفه ای برخوردار نیستند (۲۵). این در حالی است که بروز بحران های گسترده جهانی و منطقه ای و شیوع بیماری های فرامرزی مانند ابولا و کووید-۱۹، بر ضرورت تسلط دانشجویان به زبان انگلیسی تأکید دارد.

این مطالعه با هدف مقایسه برنامه آموزشی رشته پرستاری نظامی در ایران، آمریکا و هندوستان انجام شد. سیر دگرگونی های رشته، بر پایه دگرگونی های جامعه و رو به پیشرفت بوده و بر پایه نیازهای سازمان های نظامی شکل گرفته است. از نظر رسالت، اهداف، محتوای آموزشی دوره، راهبردهای آموزشی و ارزشیابی شباهت ها و البته تفاوت های عمده ای دیده می شود. یکی از تفاوت های مهم این که در چشم انداز، رسالت و مأموریت پرستاری نظامی در ایران و هندوستان بر تربیت نیروهای توانمند، متعهد و فداکار جهت ارائه خدمات مراقبتی و درمانی در عرصه های مختلف نظامی و ارتقاء سلامت جوامع در موقعیت های بحرانی تأکید داشته، اما در آمریکا در تمامی موارد چشم انداز، رسالت و مأموریت بر ایجاد توانمندی در دانشجویان پرستاری نظامی جهت رهبری جهانی، ارائه خدمت در عرصه های بین المللی و ایجاد تغییر در سطح جهانی تأکید داشته که این بایستی توسط کشورهای دیگر و از جمله ایران

جدول-۲. مقایسه و تحلیل در هدف، شرایط پذیرش و شیوه های آموزشی دانشکده های تحت مطالعه

هندوستان	آمریکا	ایران	هدف
تأمین سیستم جامع آموزش و آماده سازی دانش آموزان برای ارائه خدمات پرستار بسیار شایسته، حفظ استانداردهای بالای آموزش پرستاری از طریق رویکردهای نوآورانه برای حل مسئله، توسعه مهارت های تدریس و نظارت در مراقبت های بهداشتی پرستاری. آمادگی پرستاران برای اجرای خدمات پرستاری و آموزش.	بهبود عملکرد نقش پرستاری حرفه ای با توسعه رهبری، مدیریت، قضاوت بالینی صحیح و مهارت های ارتباطی، ارتقاء بورس تحصیلی پرستاری، حرفه ای بودن، تحقیق و پژوهش علمی و اقدامات شایسته پرستاری، همچنین ارتش متعهد به ارائه آموزش های سنجیده، تجربی، مبتنی بر استانداردها با کیفیت عالی است. فارغ التحصیلان بایستی مهارت ها، رفتارها و تمایلات حرفه ای های عصر دیجیتال را نشان دهند، و به استراتژی های آموزشی پایبند باشند.	ارائه خدمات حمایتی، مراقبتی و مدیریتی خدمات پرستاری در بحران و جنگ ها	
پذیرفته شدن در مصاحبه شخصی و معاینات پزشکی، آزمون ورودی، پذیرش در مقطع کارشناسی ارشد پرستاری باید معیارهای واجد شرایط را کسب کنند.	شهروند ایالات متحده یا اقامت دائم قانونی در ایالات متحده، پذیرفته شدن در امتحان ورودی، حداقل معدل متوسط ۳/۵ در مقیاس ۴، شرایط جسمانی مطلوب جهت مقطع کارشناسی ارشد، شاغلین در ارتش و یا اعضای بازنشسته یا خانواده های آنان.	سلامت کامل جسمی و روحی پذیرفته شدن در امتحانات ورودی جهت مقطع کارشناسی ارشد: عضو نیروهای مسلح باشند.	شرایط پذیرش دانشجو
روش حل مسئله، بحث گروهی، ارائه سمینار، تقویت تفکر انتقادی، آموزش در گروه کوچک، یادگیری هم گروهی و بین حرفه ای و شبیه سازی.	برنامه درسی جامع متمرکز بر خودآگاهی، تفکر انتقادی و مسئولیت پذیری، بکارگیری خلاقانه آموزش ها در محیط های واقعی و بالین	ترکیبی از دانشجو محوری و معلم. محوری در مراکز آموزشی و بالینی، با روش حل مسئله، بحث گروهی، ارائه سمینار، تقویت تفکر انتقادی، آموزش در گروه کوچک و سایر تکنیک های آموزشی بر اساس نیازها و اهداف.	شیوه های آموزشی

دارد. از نکات قابل توجه این که در هندوستان برای رشته ی پرستاری نظامی فقط پذیرش پرستار زن دارند و مردان را در این رشته پذیرش نمی کنند، این شرایط شاید با فضای خشن عملیات های نظامی در تعارض باشد، اما در ایران و آمریکا از هر دو گروه جنسیتی پذیرش وجود دارد، ولی اکثریت پذیرفته شدگان از گروه مردان هستند، در آمریکا و هندوستان دقت زیادی در گزینش دانشجویان پرستاری دارند، کسانی که به کار خود علاقه داشته و انگیزه و تعهد کافی برای انجام نقش ها و مأموریت های محوله را داشته باشند را انتخاب می کنند. در هر سه کشور برای پذیرش افراد نظامی و خانواده های آنان در دانشکده های نظامی و ادامه تحصیل آنها اولویت و احترام قائل شده اند. در هر سه کشور آموزش پرستاران نظامی رایگان و با ارائه خدمات و امتیازات ویژه مانند بورسیه، بیمه های درمانی و حقوق و مزایای ویژه همراه می باشد.

از نکات قابل توجه دیگر این که، برنامه درسی در دانشکده های پرستاری در ارتش هندوستان و آمریکا، بر اساس آموزش رشته پرستاری معمولی شامل دو بخش آموزشی نظری و بالینی و پژوهشی است. و تأکید در این دانشکده ها برنامه درسی در دوره کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا همانند سایر دانشکده ها است؛ اما دانشجویان با توجه به یگانگی که شاغل خواهند

شرایط ورود و پذیرش دانشجویان در هر ۳ دانشگاه تقریباً مشابه است و مبتنی بر سلامت جسمی و روانی و نمرات آزمون های ورودی است، ولی متأسفانه پذیرش دانشجو در مقطع کارشناسی ارشد پرستاری نظامی در ایران، فقط مبتنی بر کسب نمره قبولی در آزمون سراسری می باشد و متغیرهای دیگر شامل توانمندی جسمی و روحی دانشجویان، انگیزه و تعهد حرفه ای آنان مورد بررسی قرار نگرفته یا مصاحبه ای برای بررسی موارد فوق در داوطلبین انجام نمی شود، در این شرایط، ممکن است دانشجویانی وارد رشته شوند که آمادگی یا کفایت جسمی و روحی، تعهد و انگیزه کافی برای رشته را نداشته، و دوران تحصیل را بدون اشتیاق و تلاش مؤثر سپری کرده و پس از فارغ التحصیلی نیز در جایگاه های شغلی غیر مرتبط با رشته ی تحصیلی خود ادامه خدمت دهند، این وضعیت به معنای اتلاف هزینه، زمان و نیروی انسانی است. متأسفانه شواهدی از عدم تناسب بین شخصیت، استعداد و انگیزه داوطلبین با رشته ی تحصیلی دیده می شود خروجی این نظام آموزشی، علیرغم هزینه ی زیادی که برای مراکز نظامی دارد، افرادی هستند که فاقد صلاحیت ها و شایستگی های لازم ارائه خدمات سلامتی در موقعیت های بحرانی می باشند. از این رو شرایط و ضوابط ورودی داوطلبان به رشته پرستاری نظامی نیاز به بررسی و بازبینی جدی

بر بکارگیری رویکردهای آموزشی مبتنی بر همکاری تیمی، کارهای گروهی، مهارت‌های بین حرفه‌ای و بین رشته‌ای، شبیه‌سازی، یادگیری مادام‌العمر توجه بیشتری شده است. در واقع آموزش در ایران بیشتر فرد محور است اما آموزش در دو کشور دیگر بیشتر تیم محور است، باید توجه داشت که عملکرد تیمی لازمه ارائه خدمت در مواقع بحرانی و جنگی است. از این رو رویکردهای آموزشی تیمی نیز بایستی در برنامه آموزشی پرستاری نظامی ایران گنجانده شده و مورد اقبال بیشتری قرار گیرد. با توجه به تغییرات فزاینده نظامی در عرصه جهانی، هر فرد نظامی بایستی مهارت یادگیری مادام‌العمر را کسب کرده و قادر باشد در هر زمانی خود را به دانش روز مسلح نموده و با به کارگیری راه حل‌های خلاقانه، بهترین عملکرد را از خود ارائه دهد، یکی از تفاوت‌های دیگر این که در برنامه آموزشی ایران اخلاق حرفه‌ای و اسلامی مورد توجه بوده است، ولی در برنامه‌ی آموزشی دو کشور دیگر بیشتر بر تفاوت‌های فرهنگی و ارائه خدمت متناسب با تفاوت‌های فرهنگی تأکید شده است. در دانشگاه جورجیای جنوبی با توجه به موقعیت جهانی که دارد، سالانه تعداد زیادی از افراد با تفاوت‌های فرهنگی را به صورت بورسیه می‌پذیرد به تفاوت‌های فرهنگی بسیار توجه نموده است.

نتیجه گیری

برنامه درسی پرستاری نظامی در هر سه کشور تحت مطالعه، بر اساس چشم‌انداز، رسالت، مأموریت و اهداف‌شان تنظیم گردیده، و بین آنها شباهت‌ها و تفاوت‌هایی دیده می‌شود، در هر سه کشور، عناصر و محتوی برنامه درسی پرستاری نظامی، با اتکا به دانش پایه‌ای حرفه پرستاری و رویکردهای نظامی در ارائه خدمات سلامت تدوین شده است و دانش آموختگان ضمن رفع کمبود کیفی و کمی نیروی انسانی در بخش‌های مختلف نیروهای مسلح، متناسب با عرصه‌های مختلف نظامی، اهداف و نیازهای یگان‌های تابعه ارائه خدمت می‌کنند. برنامه‌ی آموزشی پرستاری نظامی در ایران در بُعد نظری کیفیت و اعتبار علمی بالایی دارد، اما در بُعد بالینی، فضاهای نظامی و صلاحیت‌ها و شایستگی‌های فارغ‌التحصیلان نتوانسته رضایت فراگیران، مدیران و یگان‌های نظامی را فراهم آورد. بنابراین به تحقیقات و برنامه‌ریزی‌های بیشتری در زمینه توسعه برنامه‌های آموزشی بالینی و عملیاتی نیاز دارد، از طرفی توسعه برنامه‌های عملیاتی به همکاری نزدیک و تنگاتنگ و مشارکت مدیران مراکز آموزشی و یگان‌های نظامی وابسته است. تأکید برنامه آموزشی در آمریکا بر برتری و رهبری جهانی است، اما در هندوستان و ایران تأکید بر ارائه خدمات انسانی در موقعیت‌های بحرانی و سلامت جوامع بشری است، رویکرد غالب در برنامه آموزشی پرستاران نظامی در آمریکا و هندوستان توجه به تفاوت‌های فرهنگی، عملکرد تیمی، رویه‌های آموزشی تیم‌محور، اخذ واحدهای اختیاری و منعطف بودن واحدهای آموزشی است ولی

شد (هوایی، دریایی، زمینی، گارد ویژه) دوره نظامی را در حین تحصیل یا پس از اتمام تحصیل در همان نیرو را طی می‌کنند و افسر همان نیرو می‌شوند. و این یکی از نقاط قوت برنامه‌های آموزشی مذکور است که دانشجویان در همان دوران تحصیل به صورت تخصصی و مبتنی بر نیاز یگان‌ها و جایگاه شغلی آتی آموزش می‌بینند ولی متأسفانه در ایران، همه‌ی دانشجویان مشابه هم فارغ‌التحصیل می‌شوند و بعد از فارغ‌التحصیلی برای آنها تصمیم می‌گیرند، که در کدام یگان مشغول شوند و تخصصی‌سازی و ایجاد مهارت متناسب با رده خدمتی دانشجویان در دوران تحصیل آنها مورد توجه قرار نگرفته و آموزش‌ها با نوع فعالیت‌های مورد انتظار دانش‌آموختگان در یگان‌های نظامی هم‌خوانی وجود ندارد و این اتلاف هزینه، زمان و کاهش بهره‌وری نیروی انسانی را در پی دارد، برنامه درسی مقطع کارشناسی در هر سه کشور تقریباً معادل است، در برنامه درسی دانشجویان در دانشکده‌های هندوستان و آمریکا، تعدادی واحدهای درسی اختیاری مبتنی بر انتخاب دانشجو وجود دارد، ولی در دانشکده‌های پرستاری نظامی ایران واحدهای درسی متمرکز و بدون انتخاب و اختیار دانشجو است. برنامه درسی در مقطع کارشناسی ارشد رشته پرستاری نظامی در ایران از نظر محتوای نظری و کیفیت مباحث در سطح دانشگاه‌های جهان بی‌نظیر است، و بر دروس مدیریت بحران در عرصه‌های نظامی تأکید زیاد دارد، ولی متأسفانه از نظر بالینی، به علت محدودیت در فضاهای بالینی و عدم استفاده از رویکردهای جدید مانند شبیه‌سازی و برگزاری تمرینات دوره‌ای و مانورها ضعیف می‌باشد. تعامل بین مراکز بالینی و محیط‌های آموزشی و تعاملات بین حرفه‌ای و بین‌رشته‌ای و ارتقاء مهارت‌های عملکرد تیمی در دانشجویان در برنامه‌ی آموزشی در ارتش هندوستان و آمریکا بسیار مورد توجه و از نقاط قوت این برنامه است که متأسفانه در برنامه کارشناسی ارشد در ایران دیده نشده است، ارائه مراقبت به خصوص در شرایط جنگی یک عملکرد تیمی است ولی متأسفانه توجه به ارتقاء مهارت‌های عملکرد تیمی در دانشجویان نظامی در ایران به شدت مغفول مانده است (۱). یکی از دغدغه‌های اصلی نظام‌های ارائه دهنده آموزش پرستاری نظامی، کسب اطمینان از صلاحیت بالینی فارغ‌التحصیلان پرستاری نظامی است. ولی متأسفانه رویه‌ها و ابزارهای سنجش صلاحیت‌های بالینی و نظامی فارغ‌التحصیلان در هر سه دانشگاه تحت مطالعه به وضوح بیان نشده و یا مورد تأکید قرار نگرفته است، که این یکی از نقاط ضعف مهم برنامه‌های آموزشی است، در همین راستا، ضرورت برگزاری آزمون تعیین صلاحیت حرفه‌ای که در بسیاری از کشورها برگزار می‌شود، در نظام پرستاری ایران هم باید مورد توجه قرار گیرد.

در این زمینه، راهبردهای آموزشی و روش‌های تدریس، برنامه آموزشی هر سه کشور تحت مطالعه مشابه بوده و همگی بر یادگیری خود راهبر، حل مسئله، توسعه تفکر انتقادی و آموزش دانشجو محور تأکید داشته اما در برنامه آموزشی هندوستان و آمریکا

یا بازنگری آن سهیم بودند و همه با تایید نهایی مقاله حاضر، مسئولیت دقت و صحت مطالب مندرج در آن را می پذیرند.

نکات بالینی کاربردی برای جوامع نظامی

- عناصر و محتوی برنامه درسی پرستاری نظامی، با اتکا به دانش پایه ای حرفه پرستاری و رویکردهای نظامی در ارائه خدمات سلامت تدوین شده است.
- برنامه آموزشی پرستاری نظامی در ایران در بُعد نظری کیفیت و اعتبار علمی بالایی دارد، اما در بعد بالینی، فضاهای نظامی و شایستگی های فارغ التحصیلان نتوانسته رضایت فراگیران، مدیران و یگانهای نظامی را فراهم آورد.
- جهت ارتقاء برنامه آموزش پرستاری نظامی انجام مطالعات تطبیقی و همکاری نزدیک و مشارکت مدیران مراکز آموزشی و یگانهای نظامی ضروری است.
- اصلاح فرایند پذیرش دانشجو، نیازسنجی آموزشی، بکارگیری رویکردهای آموزشی تیم محور و بین حرفه‌ای، توسعه ابزارهای سنجش شایستگی های فارغ التحصیلان، ارتقاء آموزش بالینی از مهمترین چالشهای آموزش پرستاری نظامی است.
- تخصصی سازی در پرستاری نظامی (متناسب با نیازهای یگانهای هوایی، زمینی، دریایی) از مهمترین ضرورت های برنامه آموزشی پرستاری نظامی است که می تواند به ارتقاء خدمات سلامتی در عرصه های بحرانی و بهره وری نیروی انسانی کمک زیادی کند.

تضاد منافع: نویسندگان تصریح می کنند که هیچ گونه تضاد

منافعی در مطالعه حاضر وجود ندارد.

منابع:

1. Aghaei MH, Ebadi A, Aliakbari F, Vafadar Z. The Effectiveness of Crisis Management Education Based on Inter-Professional Approach on Military Nurses' Ability to Confront with Crisis. *Journal of Military Medicine*. 2020;22(1):54-63. doi: 10.30491/JMM.22.1.46
2. Feller CM, Cox DR. *Highlights in the History of the Army Nurse Corps*: Government Printing Office; 2016.
3. Sarnecky MT. *A history of the US Army Nurse Corps*: University of Pennsylvania Press; 1999.
4. Dorneles AJA, Dalmolin GdL, Andolhe R, Magnago TS, Lunardi VL. Sociodemographic and occupational aspects associated with burnout in military nursing workers. *Revista Brasileira de Enfermagem*. 2020;73(2). doi:10.1590/0034-7167-2018-0350
5. Lameaei A. Clinical education ahead of current event. *J Urumia Medical J*. 2006;17(1):54-9.
6. Umann J, Lautert L. Resilience, Stress, Presenters and ability to work in Military of the Army. *Journal*

در ایران رویکرد غالب تمرکز بر توسعه اخلاق حرفه‌ای و اسلامی، رویه‌های آموزشی فردمحور، آموزش‌های متمرکز و اجباری است، با توجه به واحدهای درسی ارائه شده در پرستاری نظامی در ایران، جهت ارتقاء توانمندی‌های دانشجویان، ارائه دروس مبتنی بر مکاتبات اداری، همکاری بین حرفه‌ای و عملکرد تیمی، مهارت‌های تفکر انتقادی، مدیریت تغییر، مدیریت استرس، مهارت‌های ارتباطی درون سازمانی و برون سازمانی، روش‌های تصمیم گیری و حل مسئله، مدیریت زمان، تحقیق و مقاله‌نویسی، آشنایی با استانداردهای ساختار و تجهیزات نظامی، مهارت‌های دفاع فردی ضروری به نظر می رسد، همچنین بازنگری روش‌های پذیرش دانشجو، نیاز سنجی آموزشی، توسعه ابزارهای سنجش شایستگی‌های فراگیران، اعتبار سنجی محتوای آموزشی و صلاحیت های فارغ التحصیلان توسط مدیران و برنامه ریزان آموزشی نیز نباید از نظر دور ماند.

تخصصی سازی در پرستاری نظامی (متناسب با نیازهای یگانهای هوایی، زمینی، دریایی) از مهمترین درخواست فراگیران و مدیران مراکز آموزشی است که می تواند به ارتقاء خدمات سلامتی در عرصه های بحرانی و بهره‌وری نیروی انسانی کمک بسیار زیادی کند.

تشکر و قدردانی: مراتب سپاس خود را، از اساتید دانشکده

پرستاری دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (عج) که با ارائه تجربیاتشان در آموزش پرستاری نظامی، ما را در انجام این مطالعه یاری کردند اعلام می داریم.

نقش نویسندگان: همه نویسندگان در نگارش اولیه مقاله

of Nursing UFPE/Revista de Enfermagem UFPE. 2016;10(12).

7. Gholami H, Mahmoudi H, Moradian ST. Relief and transportation of victims on the battlefield from the viewpoint of military nurses: a qualitative study. *Journal of Military Medicine*. 2019;21(6):585-95.

8. Sadat-Aghahosseini S, Navab E, Sadooghiasl A. A comparative study on curriculum of geriatric nursing master's degree in Iran and Ireland. *Nursing Practice Today*. 2016;3(1):19-25.

9. Naseri N, Salehi S. Accreditation of nursing education in Iran: Documenting the process. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*. 2008;12(4).

10. Mokhtari Nouri J, Nezamzadeh M. Comparative study of nursing education in Iran and Japan. *Clinical Excellence*. 2016;4(2):81-99.

11. Khorashadizadeh F, Moonaghi HK. Develop proposed strategies to implement integration strategy in nursing curriculum in Iran. *Bimonthly of Education Strategies in Medical Sciences*. 2016;9(4): 285-94.

12. Gooshi Dehaghi M, Vafadar z. Comparative Study of Nursing PhD. Education Program in Iran and Colombia School of Nursing. Journal of Medical Education and Development. 2020;15(1):71-81. doi:10.18502/jmed.v15i1.3327
13. Nabatchian F, Einollahi N, Abbasi S, Gharib M, Zarebavani M. Comparative Study of Laboratory Sciences Bachelor Degree Program In Iran And Several Countries. Journal of Payavard Salamat. 2015; 9(1):1-16.
14. Military nursing Iran: Army University of Medical Sciences, School of Nursing; 2020; Available from: <https://nursing.ajaums.ac.ir/page/aboutenurseaja/>.
15. Military nursing Iran: Baqiyatallah University of Medical Sciences School of Nursing; 2020; Available from: <https://www.bmsu.ac.ir/Portal/home/?236085>.
16. U.S. Army Nursing duke school of nursing; 2020; Available from: <https://onlinenursing.northeastern.edu/nc/about-15548N-11670WJ.html>.
17. American Military university. 2020; Available from: <https://www.amu.apus.edu/career-services/programs/nursing.htm>.
18. Army Nursing. The Ohio State University College of Nursing; 2020; Available from: <https://nursing.osu.edu>.
19. Army nursing. University of Cincinnati College of Nursing 2020; Available from: <https://nursing.uc.edu>.
20. Military Nursing Nevada - Las Vegas: University of Nevada - Las Vegas school of nursing 2020; Available from: <https://www.unlv.edu/>.
21. Military nursing. Georgia nsouthern university school of nursing 2020; Available from: <https://chp.georgiasouthern.edu/nursing/programs/bachelor-of-science/contact/>.
22. Military nursing. Chamberlain University College of Nursing 2020; Available from: https://www.chamberlain.edu/nursing-school/georgia/atlanta?utm_.
23. Army college of nursing. Military nursing. Faridkot Indian nursing council: Baba Farid University of health Sciences; 2020; Available from: <http://www.acn.co.in/contact.php>.
24. Nursing military. Army Institute of Nursing. Guwahati: Mahapurusha Srimanta Sankaradeva; 2020; Available from: <https://ainguwahati.org/>.
25. Jalali R, Rigi F, Parizad N, Amirian Z, Borzou S. Comparison of undergraduate nursing education in Iran and George Washington University. Educ Res Med Sci J. 2016;5(2):64-73